

OTTO Work Force

Kwartaalrapportage 6

Juli 2017

Dit is een uitgave van OTTO Work Force. Aan dit exemplaar kunnen geen rechten worden ontleend.

© OTTO Work Force
Keizersveld 51
5803 AP Venray+31 478 529 999
www.OTTOWorkForce.com
marketing@OTTOWorkForce.eu

OUR PEOPLE MAKE THE DIFFERENCE

2017 begint met on-Nederlands hoge economische groei

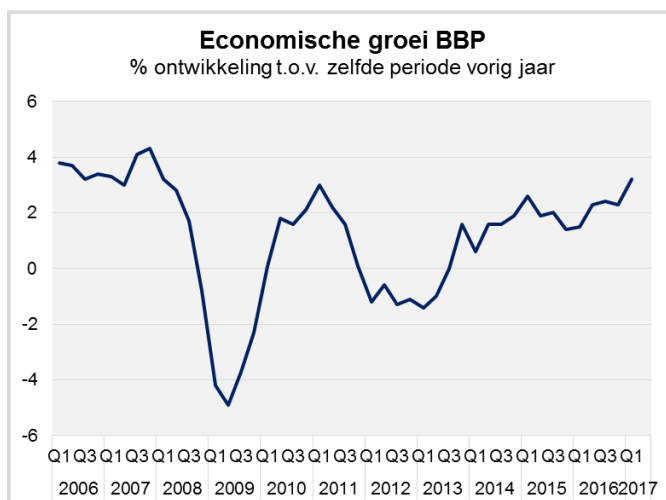
De economische groei die Nederland in 2016 beleefde wordt ook in 2017 doorgetrokken. Na jaren van herstel en lichte groei komt de Nederlandse economie in 2017 écht op stoom en gaan we krachtig voorwaarts. In het eerste kwartaal groeide de Nederlandse economie op jaarbasis met liefst 3,4 procent; de sterkste toename sinds tien jaar! Dergelijke groeicijfers werden deze eeuw pas twee keer eerder behaald (in 2006 en 2007) en doen volgens de Volkskrant zelfs denken aan groeicijfers van opkomende economieën.

De economische groei van het eerste kwartaal van 2017 is al het twaalfde kwartaal met kwartaal-op-kwartaal groei, waardoor deze zeer robuust genoemd mag worden. Bovendien gaat het op alle fronten beter; de wereldhandel trekt aan, consumentenbestedingen en bedrijfsinvesteringen nemen toe en de overheidsbegroting vertoont sinds lange tijd weer overschotten. Alhoewel de verwachtingen uitermate positief zijn, zoals onder meer blijkt uit de verwachte economische groei van 2,5% over 2017, vormen de achterblijvende lonen en inflatie een potentiële hindernis voor verdere groei. Ondanks de hoogconjunctuur en aantrekkende arbeidsmarkt blijven de loongroei en inflatie namelijk achter.

Deze OTTO Kwartaalrapportage bespreekt de huidige prestaties van de Nederlandse economie en behandelt in het kielzog daarvan de actuele Nederlandse arbeidsmarkt. Daarnaast wordt ingezoomd op de uitzendbranche, waarbij de (uren)ontwikkeling van OTTO wordt vergeleken met de markt. Naast de reguliere updates, gaat deze OTTO Kwartaalrapportage ook in op huisvesting van arbeidsmigranten; een actueel en zeer relevant thema voor OTTO Work Force.

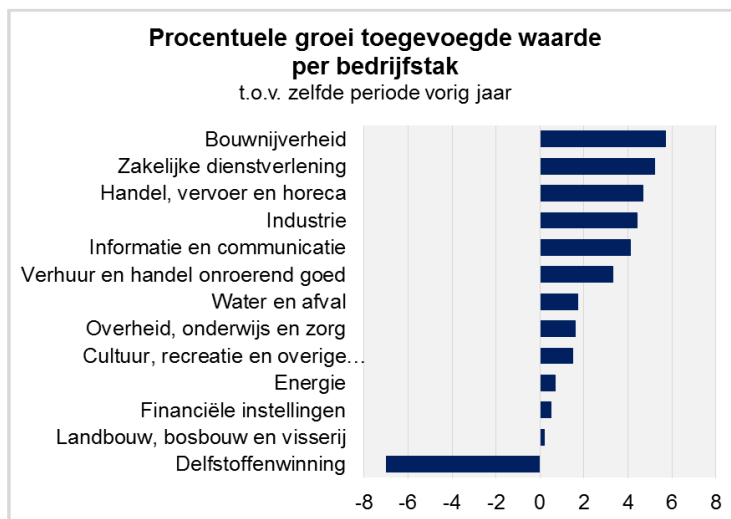
Robuuste economische groei houdt ook in 2017 aan

Ook in 2017 kan met vertrouwen naar de Nederlandse economie worden gekeken. De economische groei van de afgelopen jaren wordt ook dit jaar doorgetrokken. In het eerste kwartaal van 2017 groeide de economie met 0,4% ten opzichte van een kwartaal eerder. Verder groeide de economie met 3,2% ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2016, waarmee dit kwartaal de sterkste stijging op jaarbasis kent sinds 2008. Het is daarmee inmiddels al het twaalfde kwartaal op een rij dat de economie groeit. De economische groei is niet alleen zeer robuust, maar ook breed gedragen; meer uitvoer, meer investeringen en meer consumptie. Verwacht mag worden dat dit de komende tijd doorzet.

Afbeelding 1. Economische groei BBP

De belangrijkste oorzaken van deze toename zijn de hogere export en toegenomen investeringen door consumenten en bedrijven. De export is met circa 3% toegenomen ten opzichte van dezelfde periode in 2016. De uitvoer wordt voornamelijk gestuurd door de uitvoer van chemische producten, (basis)metaalproducten, transportmiddelen en machines. De omstandigheden voor de export zijn met name gunstig dankzij het hoge producentenvertrouwen in andere Europese landen (zoals Duitsland). Anderzijds bedreigt de lager wordende uitvoer van aardgas het forse groeitempo van de Nederlandse export. Consumenten besteedden in het eerste kwartaal iets meer dan in hetzelfde kwartaal van 2016; hoewel de toename lager is dan in het voorgaande kwartaal, geven consumenten al twaalf kwartalen op rij meer uit dan in dezelfde periode het jaar ervoor. Consumenten investeerden begin van het jaar hoofdzakelijk in woningen, vervoersmiddelen, kleding en elektrische apparatuur, terwijl hun bestedingen aan voedings- en genotsmiddelen daalden. Ook bedrijven investeerden met name in duurzame goederen als vervoermiddelen, machines en telecommunicatieapparatuur.

Afbeelding 2. Ontwikkeling toegevoegde waarde bedrijfstakken Q1

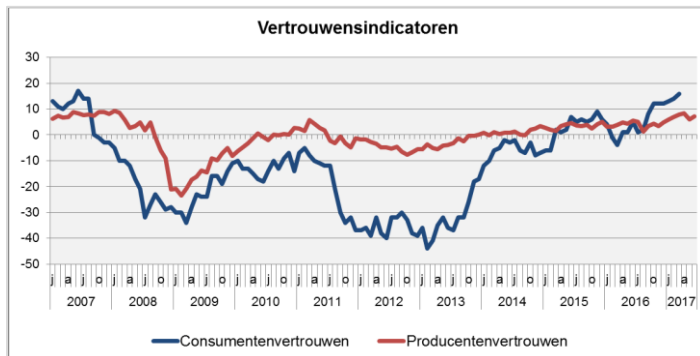
Bouwnijverheid en zakelijke dienstverlening lijstaanvoerders

De sectoren die het meeste profiteren van de aantrekkelijke economische groei zijn de bouwnijverheid en zakelijke dienstverlening. De toegevoegde waarde van beide sectoren groeide met respectievelijk 5,7% en 5,2% ten opzichte van het jaar ervoor. De bouwsector groeide in het eerste kwartaal het sterkst als gevolg van de aantrekkende woningmarkt en bouw van nieuwe woningen. De tweede groeibriljant betreft, evenals de kwartalen hiervoor, de zakelijke dienstverlening. De uitzendbranche is hierbij opnieuw verantwoordelijk voor een fors aandeel binnen de groei van de zakelijke dienstverlening. Ook de industrie produceerde fors meer dan een jaar eerder, en kende haar sterkste groei (4,4%) sinds begin 2011. Deze sector groeide dit kwartaal voornamelijk dankzij de productie van machines, transportmiddelen en chemische producten. De delfstoffenwinning was de enige bedrijfstak waar de productie kromp. De eerste oorzaak hiervan is de opgelegde productiedaling voor de winning van aardgas. Vanwege de negatieve gevolgen van aardgaswinning (in Groningen) heeft het Rijk het winningplafond naar beneden bijgesteld. Ten tweede resulteerde de relatief zachte winter in een lagere vraag naar aardgas.

Vertrouwensindicatoren benaderen recordhoogte

Het vertrouwen in de Nederlandse economie blijft onverminderd positief. Dit geldt zowel voor particulieren, als voor bedrijven en overheden. Het positieve sentiment wordt dan ook bevestigd en onderbouwd door de diverse vertrouwensindicatoren.

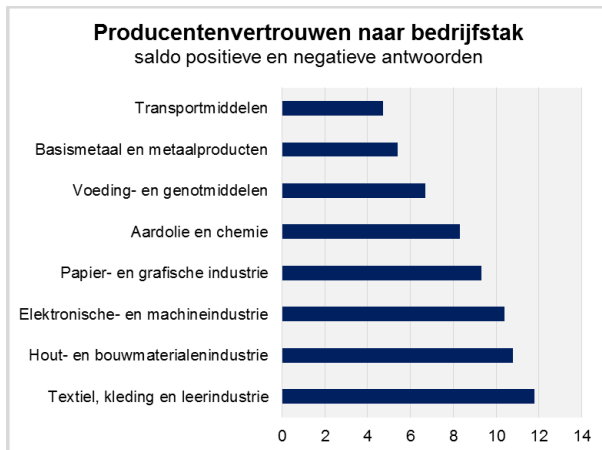
Afbeelding 3. Consumenten- en producentenvertrouwen

Het hoge consumentenvertrouwen onderstreept allereerst de positieve stemming onder consumenten. Het consumentenvertrouwen steeg in april naar haar hoogste niveau in ruim 10 jaar. Na deze piek daalde het consumentenvertrouwen in mei en juni evenwel licht. Consumenten blijven desondanks echter positief en de vertrouwensindex ligt nog steeds ruim boven het langjarig gemiddelde. Hoofdrede hiervoor is dat consumenten onverminderd positief blijven over hun eigen financiële situatie en de tijd gunstig achten voor het doen van grote aankopen, een conclusie die wordt bevestigd door de toegenomen bestedingen aan woningen, vervoersmiddelen en kleding.

Het producentenvertrouwen is eveneens structureel positief. Het producentenvertrouwen steeg aan het begin van het tweede kwartaal naar het hoogste niveau in ruim 9 jaar. Ondanks een kleine afname richting het einde van het kwartaal, vormen positief gestemde ondernemers nog altijd de ruime meerderheid en ligt het producentenvertrouwen ruim boven het langjarig gemiddelde.

Producenten in de industrie waren in juni vooral positief over hun orderportefeuille, de verwachte productie gedurende de komende maanden en de toekomstige werkgelegenheid in hun bedrijf. Producenten in alle branches binnen de industrie zijn positief, maar het meest positieve sentiment heerst onder ondernemers in de textiel- en kledingindustrie en producenten in de hout- en bouwmaterialenindustrie. Deze conclusies vloeien wederom logisch voort uit de groei van de bouwnijverheid en de gestegen uitgaven aan kleding en woningen. Ook verbeterde het vertrouwen in de elektrotechnische- en machine-industrie dankzij de groeiende export en het verbeterde productenvertrouwen in het belangrijkste afzetland: Duitsland.

Afbeelding 4. Productenvertrouwen naar bedrijfstak, juni 2017

Europese economie blijft achter bij Nederland

Ook de groei van de Europese economie houdt onverminderd aan, maar deze groei blijft achter bij Nederland. De Europese economie is in 2017 begonnen aan haar vijfde jaar van economisch herstel en de verwachting is dat de bbp-groei in de Eurozone dit jaar uitkomt op 1,7%. Hoewel voor het eerst sinds lange tijd alle EU-landen groei kennen, zijn de verschillen tussen lidstaten zijn groot; landen die de afgelopen jaren hebben hervormd en bezuinigd (o.a. Griekenland, Cyprus, Ierland en Nederland) doen het economisch en financieel stukken beter dan landen die hervormingen vooruit hebben geschoven. Belangrijkste aanjagers van de Europese groei zijn de lage grondstoffenprijzen en de relatief goedkope euro, terwijl de Europese groei met name achterblijft doordat deze wordt belemmerd door relatief lage investeringen. Ook is de werkloosheid in de eurozone weliswaar gedaald naar 9,4% (15.5 miljoen mensen) in 2017, maar daarmee is deze nog steeds fors.

Economische vooruitgang wakkert werkgelegenheid verder aan

De werkgelegenheid groeide in het eerste kwartaal van 2017 aanzienlijk. Het aantal banen neemt al sinds begin 2016 elk kwartaal toe en hier lijkt vooralsnog geen einde aan te komen.

Het totaal aantal banen groeide in het eerste kwartaal van 2017 met 166.000 ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar en met 56.000 ten opzichte van het vierde kwartaal van 2016, waardoor de totale werkgelegenheid uitkomt op 10,1 miljoen banen. Deze toename is voornamelijk te danken aan het groeiende aantal banen van werknemers. Het aantal banen van werknemers steeg namelijk met 51.000 waardoor de grens van 8 miljoen werknemersbanen voor het eerst sinds 2008 werd doorbroken. Daarnaast nam het aantal banen van zelfstandigen na enkele kwartalen van afname weer iets toe (+ 5.000 banen). Met uitzondering van de financiële dienstverlening (minus 2.000 banen), steeg het aantal banen het afgelopen kwartaal in alle bedrijfstakken. De grootste banengroei kwam met 19.000 banen wederom toe aan de uitzendbranche. Deze bedrijfstak wordt gevolgd door handel, vervoer en horeca en de informatie- en communicatiebranche, welke een plus noteerden van respectievelijk 16.000 en 7.000 banen. Opvallend is tevens de banengroei in de zorg (+ 5.000) en bouwnijverheid (+ 3.000), welke voor het eerst sinds jaren weer een toename van het aantal banen kennen.

Sterkste kwartaal-op-kwartaalstijging vacatures in ruim tien jaar

Niet alleen groeit het aantal banen reeds enkele jaren stelselmatig, ook het aantal vacatures kent een lange periode van groei. Het aantal openstaande vacatures neemt namelijk sinds eind 2013 elk kwartaal toe. In totaal zijn er in deze periode 90.000 vacatures bijgekomen, waarbij de gemiddelde toename neerkomt op circa 6.000 per kwartaal. Echter was de toename van aantal vacatures nooit zo groot als het afgelopen kwartaal. In het eerste kwartaal van 2017 waren er immers 13.000 openstaande vacatures meer dan een kwartaal eerder; de sterkste kwartaal-op-kwartaal groei van het aantal vacatures in ruim 10 jaar. Hierdoor kwam het aantal openstaande vacatures aan het einde van het kwartaal neer op 184.000.

Afbeelding 5. Vacatures naar bedrijfstak, Q1

Het aantal vacatures nam in alle bedrijfstakken toe. De handel kent, net als in het voorgaande

kwartaal, de grootste stijging (+ 4.000) en het hoogste aantal openstaande vacatures (37.200). Het aantal vacatures in de zakelijke dienstverlening groeide met 3.200 tot 29.200 en verder noteerden de bouw en industrie een plus van 1.000 vacatures.

De vacaturegraad is het afgelopen kwartaal sterk toegenomen. Nadat de vacaturegraad vier kwartalen op rij 20 openstaande vacatures per duizend banen van werknemers bedroeg, was dit aantal aan het einde van het eerste kwartaal toegenomen tot 24 vacatures per duizend banen. De informatie- en communicatiebranche kent reeds sinds drie jaar de hoogste vacaturegraad en deze bedroeg dit kwartaal 53 openstaande vacatures per duizend banen.

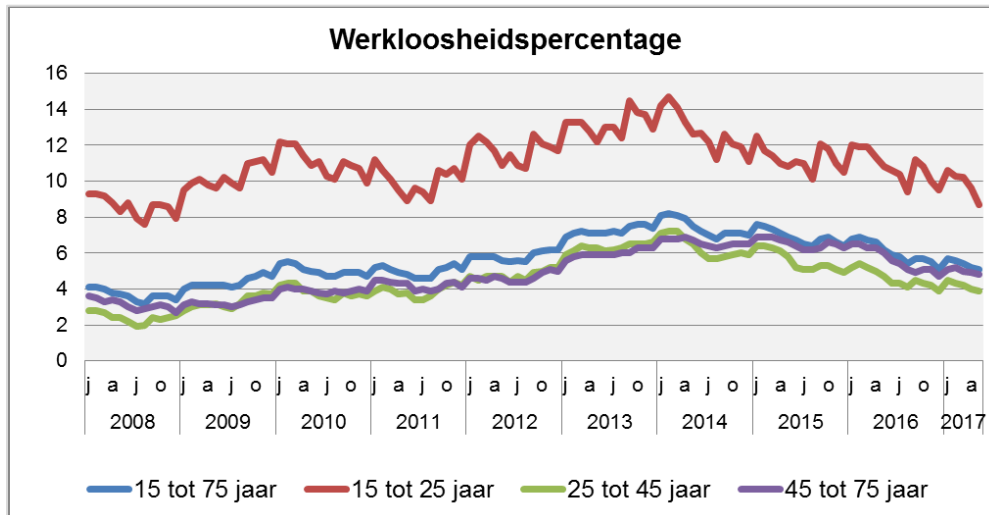
Dalende werkloosheid resulteert in aantrekkende arbeidsmarkt

In mei 2017 telde Nederland (gecorrigeerd voor seizoensinvloeden) 456.000 werklozen, wat neerkomt op 5,1% van de beroepsbevolking. De werkloosheid is de afgelopen drie maanden gemiddeld met 6.000 per maand gedaald en ligt fors lager dan aan het einde van 2016 (482.000 werklozen).

De werkloosheid is echter niet alleen de afgelopen maanden gedaald, want er is al sinds eind 2013 sprake van een continue daling van de werkloosheid. Deze daling is het sterkst onder jongeren; de werkloosheid onder jongeren tot 25 daalde tussen januari 2017 en mei 2017 namelijk van 10,6% naar 8,7%. Onder personen tussen 25 en 45 bedroeg de daling gedurende deze periode 0,6%, terwijl de werkloosheid onder 45 plussers slechts met 0,3% afnam.

De aanhoudende daling van de werkloosheid en de beperkte groei van het arbeidsaanbod heeft vanzelfsprekend gevolgen voor de situatie op de arbeidsmarkt. In het eerste kwartaal van 2017 waren er 2,6 werklozen per vacature, terwijl er eind 2013 voor elke vacature nog circa 7 werklozen beschikbaar waren. De situatie op de arbeidsmarkt verschuift hiermee van ruim naar aantrekkelijk.

Afbeelding 6. Werkloosheidspercentage naar leeftijdscategorie, t/m mei 2017

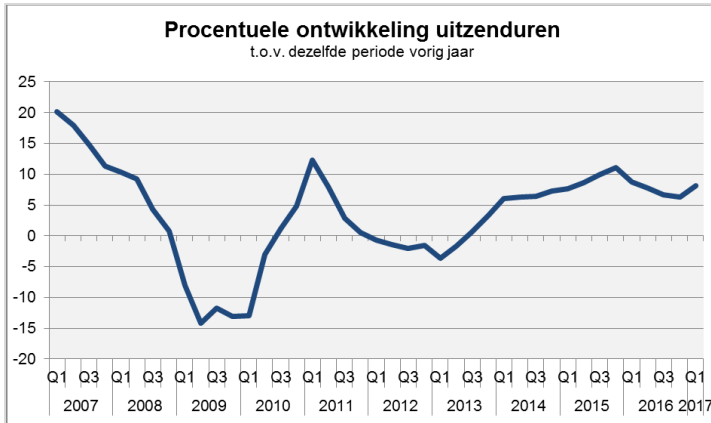
Groeikracht uitzendbranche stabiel, maar zwakt iets af

De uitzendbranche is één van de belangrijkste motoren achter het recente economische herstel en de verwachte toekomstige economische groei. Na jaren van forse groei van de branche is momenteel echter sprake van een afzwakking van de groei. In het eerste kwartaal van 2017 zetten uitzendbureaus, arbeidsbemiddelaars en payrollbedrijven 1,1% meer om dan in het voorgaande kwartaal en 6% meer dan in dezelfde periode vorig jaar. Hoewel de groeikracht nog steeds hoog is, liggen de groeicijfers ver beneden de piekperiode eind 2015. De afgezwakte groei wordt voornamelijk veroorzaakt door het feit dat het aantal uitzenduren, met een groei van 1,4% ten opzichte van het vierde kwartaal van 2016, langzamer groeide dan de kwartalen ervoor.

Langlopende contracten essentieel voor groei uitzendbranche

Binnen het aantal uitzenduren moet tevens onderscheid worden gemaakt tussen kortlopende- en langlopende contracten (o.a. detachering en payroll), aangezien grote verschillen bestaan tussen de ontwikkeling van beide. Enerzijds is het aantal uren in langlopende contracten sinds 2012 vrijwel continu toegenomen. Ook in het eerste kwartaal van 2017 steeg het aantal uren in langlopende contracten, en wel met 3,5%. Anderzijds daalde het aantal uren in kortlopende contracten, net als tijdens de voorgaande drie kwartalen, in het eerste kwartaal met 0,8%.

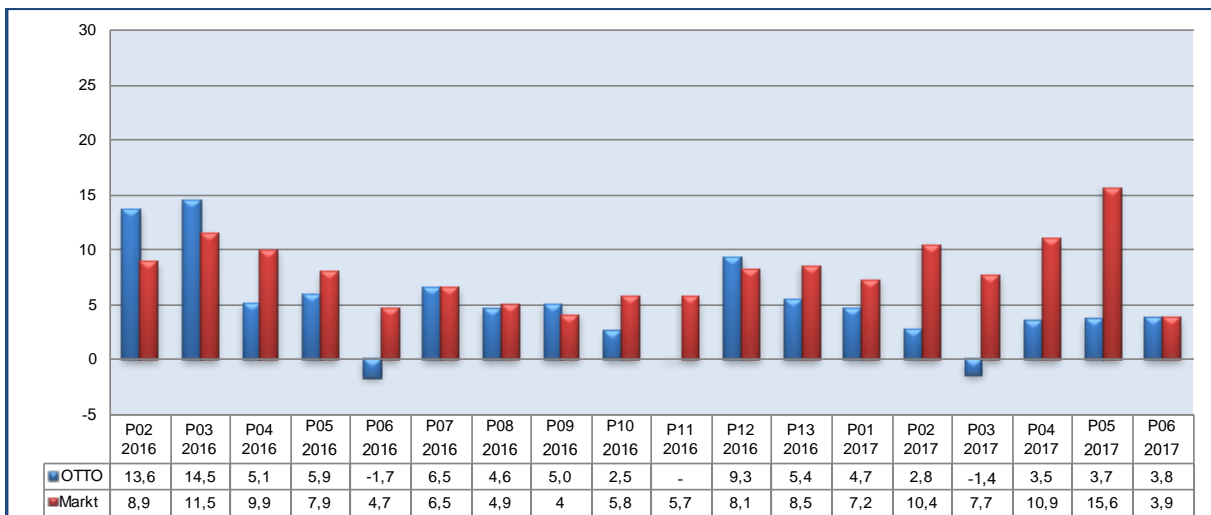
Afbeelding 7. Ontwikkeling uitzenduren, t/m Q1 2017

Vooral industriële sector groeien nog relatief fors

Wanneer aan de hand van de ABU Marktmonitor ingezoomd wordt op de uitzendontwikkelingen per sector, dan valt op dat de groei van de administratieve sector nagenoeg is stilgevalen; het afgelopen half jaar is het aantal uren in deze sector nog maar met 1% gegroeid ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar. De groei wordt juist gestuwd door de industriële sector; het afgelopen half jaar groeide het aantal uren in deze sector met 10%. Dit is een opvallende ommezwaai die heeft plaatsgevonden. Voorheen was het zo dat de administratieve sector altijd later herstel liet zien: de industriële en technische sectoren reageerden eerder op economisch herstel. Han Mesters, sectorbanker van ABN Amro suggereert om deze manier van analyseren los te laten: automatisering van uitzendbanen in de administratieve sector gaat nu zo snel dat we heel anders moeten gaan kijken naar deze sector.

OTTO groeit minder snel dan de markt

Wanneer wordt ingezoomd op de urengroei van de voor OTTO relevante markt (industriële uren) dan blijft de groei van OTTO achter: de industriële uitzendmarkt is het eerste half jaar van 2017 met 10% aan uren gegroeid ten opzichte van vorig jaar, terwijl OTTO beneden de 3% groei blijft.

DNB voorziet 'gezonde economische ontwikkeling' tot 2019

Nederlandse economie blijft ook komende jaren floreren

Vooralsnog lijkt er geen einde te komen aan het bloeiende economische beeld. De Nederlandsche Bank (DNB) en het Centraal Planbureau (CPB) zijn het erover eens dat de economische groei robuust is en dat de economie ook tot 2019 goed blijft draaien. "Nederland is na de dubbele recessie (2009 en 2012-13) uit de fase van herstel en je kunt inmiddels spreken van een gezonde economische ontwikkeling", aldus Job Swank, directielid DNB. DNB verwacht dan ook een economische groei van 2,5% in 2017, gevolgd door een jaarlijkse groei van 2,1% in 2018 en 1,9% in 2019. De aantrekkende wereldhandel, welke resulteert in een stijgende export, lage rente en de toegenomen consumenten- en bedrijfsinvesteringen blijven de belangrijkste drijvers achter deze groei.

Het gunstige klimaat heeft ook zijn weerslag op de arbeidsmarkt, waarin de werkloosheid volgens prognoses geleidelijk zal dalen tot circa 398.000 werklozen (4,4% van de beroepsbevolking) in 2019. Hierbij zal de groei van het aantal flexbanen die van het aantal vaste banen op korte termijn nog overtreffen. De toegenomen investeringen en dalende werkloosheid hebben tevens een gunstig effect op de overheidsfinanciën. Na jaren van begrotingstekorten, ligt het in de lijn der verwachting dat de komende jaren weer sprake is van begrotingsoverschotten. Bij ongewijzigd beleid zal het begrotingsoverschot dit jaar 0,7% van het bbp bedragen, gevolgd door 1,0% in 2018 en 1,1% in 2019.

(Geo)politieke onzekerheid als belangrijke nuancering

Hoewel de prognoses uitermate positief zijn, dient opgemerkt te worden dat onzekerheid over de politieke koers een belangrijk risico vormt voor de verdere ontwikkeling van de (Nederlandse) economie. Deze onzekerheid bestaat op drie niveaus, nationaal-, Europees- en mondiaal niveau, en heeft doorgaans een neerwaarts effect.

Ten eerste bevindt de formatie van de Nederlandse regering zich momenteel in een patstelling en kent Nederland al maandenlang een demissionaire regering. Dientengevolge mag de huidige regering enkel nog lopende zaken afhandelen, worden geen nieuwe en/of omstreden zaken behandelen en is er veel onzekerheid over het toekomstige politiek-economische beleid. Ten tweede vinden op Europees niveau momenteel onderhandelingen plaats met Groot-Brittannië over de Brexit. Omdat de toon in de onderhandelingen hierover recent verhardde, nemen de onzekerheid en de risico's op een harde scheiding ("harde Brexit") met hogere economische kosten toe. Daarnaast is het nog onduidelijk wat er gaat gebeuren met de afbouw van de obligatieportefeuille van de ECB. Het CPB waarschuwt daarom dat onduidelijkheid hierover kan leiden tot schommelingen op financiële markten, hogere rentes en grotere renteversillen tussen landen. Ten slotte bestaan ook op mondiaal niveau diverse onzekerheden die de economie negatief (kunnen) beïnvloeden. Zo vormt een eventuele "harde landing" van de Chinese economie een groot economisch risico. De Chinese economie kan onderuit gehaald worden door haar hoge schuldenberg en de oververhitte huizenmarkt. Anderzijds dient zich ook uit te kristalliseren hoe het (buitenland)beleid van de nieuwe Amerikaanse president Trump zich ontwikkelt. Veel is hierbij afhankelijk van hoe de VS zich opstellen tegenover Rusland en andere internationale grootmachten en welk handelsbeleid (o.a. importheffingen) zij daarbij voeren.

Alle signalen op groen, maar lonen en inflatie blijven achter

In deze goednieuwsshow moet echter wel aandacht worden besteed aan twee moeilijkheden. DNB en het CPB concluderen beide dat het economisch uitstekend gaat, maar dat de lonen en de inflatie achterblijven. Allereerst resulteert de economische groei en dalende werkloosheid nauwelijks in een stijging van de lonen. De contractlonen in het bedrijfsleven groeien dit jaar met 1,7% en volgend jaar met 2,0%; relatief lage waarde voor tijden van hoogconjunctuur en lage werkloosheid. Redenen hiervoor zijn het onbenutte potentieel van mensen die nog buiten de arbeidsmarkt staan en de toegenomen flexibilisering van de arbeidsmarkt.

Daarnaast blijft de inflatie fors achter bij de gestelde doelen; De Europese Centrale Bank (ECB) streeft op middellange termijn naar een inflatie van circa 2%, terwijl de Europese inflatie slechts 1,4% bedraagt. De lage inflatie wordt veroorzaakt doordat internationale concurrentiedruk de prijzen laag houdt en doordat het opkoopprogramma van de ECB (ter waarde van bijna €2.000 miljard) niet heeft geleid tot meer vraag en hogere prijzen.

Europese economie herstelt traag

De verwachting is dat de Eurozone in 2018 een economische groei kent van 1,8%. Dit zou betekenen dat Nederland ook volgend jaar weer sterker groeit dan Europa. Deze groei wordt grotendeels veroorzaakt doordat de risico's rondom het moeizame herstel in de EU en de schuldencrisis afnemen. Daarnaast hebben het positieve consumenten- en producentenvertrouwen en de versnelde handelsgroei (dankzij de lage waarde van Euro) een positief effect op de groei. Anderzijds hebben diverse factoren een dempend effect op de economische groei. Ten eerste kampen nog steeds diverse landen, zoals Italië en Griekenland, met lagere economische groei en hoge schulden en blijven ook een aantal Europese banken zich in de gevarezone bevinden. Daarnaast leidt de afvlakkende groei van Oost-Europese landen tot een matiging van de totale groei in de Eurozone.

Inkoopindex boekt grootste groei in jaren

De Purchasing Managers index (PMI) steeg van 57,6 in mei naar 58,6 in juni. Dit is de grootste groei van de industrie in zes jaar en volgens Nevi was de toename van de productieomvang de grootste in vier maanden. Nederlandse productiebedrijven hadden in juni te maken met een forse toename van de vraag en de productieomvang en bovendien was de gemiddelde groei van het tweede kwartaal van 2017 de op één na grootste sinds het tweede kwartaal van 2006. Ook groeide het aantal nieuwe orders uit zowel binnen- als buitenland en steeg de werkgelegenheid in de industrie aanzienlijk.

Bron: <https://fd.nl/economie-politiek/1208812/groei-in-nederland-zes-jaar-niet-zo-hoog>

Overheidsschuld daalt naar 60-procentnorm

De overheidsschuld kwam aan het einde van het eerste kwartaal van 2017 uit op 59,6% van het bbp. Het is voor de eerste keer in zes jaar dat de schuld onder de 60-procentnorm duikt. De procentuele schuld werd in het bijzonder verlaagd door een overschot op de begroting, opbrengsten uit de verkoop van financiële bezittingen en door de groei van het bbp.

Bron: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/25/overheidsschuld-onder-emu-norm-van-60-procent-bbp>

Special huisvesting arbeidsmigranten

Toenemend aantal arbeidsmigranten

Eind 2015 waren er 855.000 migranten¹ in Nederland die afkomstig waren uit de (kandidaat-)lidstaten van de Europese Unie. Dit is een groei van + 40.000 ten opzichte van 2013. De grootste groep komt uit Midden- en Oost-Europa (299.250), waarvan Polen (205.000), Bulgarije (24.000) en Roemenië (22.000) het grootste aandeel leveren.

74% van de Midden- en Oost-Europese geregistreerde migranten hadden ook een baan als werknemer of als zelfstandige. Sinds Roemenen en Bulgaren per 1 januari 2014 vrij in Nederland mogen werken neemt het aantal arbeidsmigranten uit die landen flink toe. Het aantal Roemeense werknemers steeg in 2014 van 6.000 naar 10.000 en het aantal Bulgaarse werknemers verdubbelde van 3.000 naar 6.000. De arbeidsparticipatie van Roemenen en Bulgaren ligt dus nog wel substantieel lager.

De groei van het aantal arbeidsmigranten wordt vooral gestuurd door de aantrekkende economie en arbeidsmarkt enerzijds en de opkomende arbeidskrachte in bepaalde regio's in Nederland anderzijds. Vooral in regio's waar de sectoren logistiek, land- en tuinbouw en voedselverwerking sterk aanwezig is, zoals in Noord-Limburg, Westland en Noordoost Brabant, zijn arbeidsmigranten gewenst.

Het huisvesten van arbeidsmigranten begint te wringen

Bij het tewerkstellen van arbeidsmigranten speelt het huisvesten van arbeidsmigranten vaak een rol. Arbeidsmigranten komen nog altijd vooral naar Nederland om tijdelijk hier te komen werken en hebben daarom behoefte aan tijdelijke huisvesting. Daarom faciliteert zo'n 70% van de uitzendbureaus, wat vooral de werkgevers van arbeidsmigranten zijn, ook de tijdelijke huisvesting voor arbeidsmigranten. In veruit de meeste gevallen (83%) schakelt een uitzendbureau hier een woonbemiddelaar voor in.

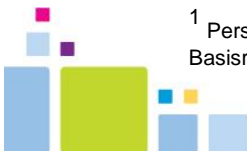
Een substantieel deel van de arbeidsmigranten (30%) is daarmee nog altijd zelf verantwoordelijk voor zijn eigen huisvesting. In de meeste gevallen zijn dit migranten die zich structureel in Nederland willen vestigen. In enkele gevallen gaat het echter nog steeds om arbeidsmigranten die buiten hun werk 'aan hun lot over wordt gelaten'.

Short- en midstayvoorzieningen

Verblijfsperspectief speelt voor arbeidsmigranten een belangrijke rol in de opzet van de woonvorm. Mensen die slechts enkele maanden in Nederland zijn, zoals seizoensarbeiders, hebben over het algemeen geen behoefte aan het opbouwen van een min of meer zelfstandig huishouden. Zij zijn vooral op zoek naar een snel toegankelijke, goedkope en veilige woonruimte. Denk aan huisvesting met een sobere inrichting, ruimte voor ontspanning en de mogelijkheid contact met thuis te onderhouden. Vaak vinden buitenlandse werkgevers het geen probleem om voorzieningen of soms kamers te delen, als daar een lagere huurprijs tegenover staat. Voor deze groep volstaat basale opvang in zogenoemde shortstay-faciliteiten.

---

¹ Personen die geboren zijn in één van de EU-27-landen of kandidaat-lidstaten en in Nederland zijn ingeschreven in de Basisregistratie Personen (BRP) en/of werkzaam zijn in Nederland en/of een uitkering ontvangen.

Naarmate arbeidsmigranten hier langer blijven, kan de behoefte aan privacy en comfort toenemen en zo de stap naar een eigen huishouden in een eigen woonruimte in beeld komen. Ook hier speelt de keuze kosten versus kwaliteit vaak een rol. Langer verblijf betekent immers niet direct dat het inkomen toeneemt. Sommige arbeidsmigranten kiezen ervoor in hun sobere woonlocatie te blijven, anderen opteren voor meer kwaliteit, zoals een eigen slaapruiimte. Het delen van voorzieningen is nog steeds geen bezwaar, mits met overwegend landgenoten en kleine verschillen in leeftijden, geslacht en huishoudensamenstelling. Zogeheten midstay-woonvormen (een woonvorm tussen logies en reguliere huisvesting in) kunnen dergelijke wensen realiseren.

Bron: Tineke Lupi en Anne-Jo Visser, Platform31, september 2015. Huisvesting arbeidsmigranten: een zorg voor iedereen?!

Het tekort aan huisvesting van arbeidsmigranten begint weer toe te nemen. Door de economische groei zijn er veel extra werknemers, en dus extra huisvesting, nodig. De huisvestingsvraag groeit terwijl het aanbod is gelijk gebleven of zelfs afgenomen. Diverse ondernemers hebben bij Het Expertisecentrum Flexwonen aangegeven dat zij een dergelijke groei van de vraag naar huisvesting voor arbeidsmigranten de afgelopen 10 jaar niet hebben meegemaakt. Zo ontstaan ongewenste gevolgen, bijvoorbeeld dat ondernemers huisvestingsoplossingen kiezen die zich aan het gemeentelijk toezicht onttrekken. Zo kopen of huren zij vrijkomende woningen om hun mensen te huisvesten. En vaak worden daar dan meer mensen in ondergebracht dan is toegestaan. Met alle gevolgen voor de arbeidsmigranten zelf maar ook voor de direct omwonenden, zoals geluids- en parkeeroverlast.

In 2012 heeft de Rijksoverheid in samenwerking met gemeenten in negen regio's in Nederland een huisvestingsprogramma gestart. Sinds de ondertekening van de nationale verklaring en het opstellen van regionale convenanten zijn er de afgelopen periode ruim 22.000 eenheden bijgekomen ten opzichte van de oorspronkelijke opgave van 31.000. Daarbovenop komt dat de vraag naar huisvesting veel sneller gaat dan de groei van het aanbod. Uitzendbureaus in regio's zoals Noord-Limburg en Westland hebben reeds de noodklok geluid. Er is te weinig huisvesting voor arbeidsmigranten, waardoor uitzendbureaus omzet mislopen. Naast dat dit werkgevers kan stimuleren zeer ongewenste malafide praktijken te gaan exploiteren, schaadt deze situatie tevens de lokale economie. Tot slot kan een te beperkt aanbod aan huisvesting ervoor zorgen dat huurprijzen stijgen, wat de arbeidsmigrant rechtstreeks kan duperen.

Cocktail aan oorzaken van tekort aan huisvesting

Op basis van onderzoek van Het Expertisecentrum Flexwonen en onderzoek van Platform31 zijn een aantal oorzaken te benoemen waarom de beschikbare huisvesting voor arbeidsmigranten gelijk is gebleven cq. is gedaald.

1. Door de aantrekkende woningmarkt zijn er minder tijdelijke woningen beschikbaar. Zo zijn er minder tijdelijk leegstaande koopwoningen door de aantrekkende woningmarkt. Maar ook het aantal woningen dat door woningcorporaties beschikbaar wordt gesteld is sterk afgenomen. Dat waren in het verleden vaak woningen die leeg stonden in afwachting van sloop of renovatie; plannen die inmiddels in uitvoering zijn genomen.
2. Het huisvestingsbeleid voor werkgevers en uitzendbureaus is middels het SNF-keurmerk stringenter geworden, waardoor meer behoefte ontstaat aan woonkwaliteit. Ook arbeidsmigranten zelf stellen vaak hogere eisen aan ruimte en privacy en laten zich minder snel 'ophokken'.

3. Steeds meer gemeenten hebben beleid opgesteld waardoor per saldo de beschikbare huisvestingscapaciteit is ingeperkt. Zo stellen steeds meer gemeenten eisen aan het maximum aantal arbeidsmigranten dat in een woning mag verblijven. Anderzijds wordt er maar mondjesmaat toestemming gegeven om alternatieve huisvesting te realiseren.
4. De afgelopen twee jaar zijn veel locaties, die eerder gebruikt konden worden voor de huisvesting arbeidsmigranten, in gebruik genomen voor de opvang van asielzoekers.
5. Het sluitend maken van de business case voor flexibele huisvesting louter gericht op arbeidsmigranten blijkt in de praktijk lastig. Rendement is er meestal wel, maar dit staat niet in verhouding tot het hoge risicoprofiel van deze projecten. Vooral het flexibele karakter van de doelgroep en daarmee mogelijk lage bezettingsgraad, wordt gezien als risicovol.
6. Banken en andere financiers zijn niet bekend genoeg met de markt voor flexibele huisvesting. Werkgevers en huisvesters van arbeidsmigranten blijven liever buiten de publiciteit.
7. Het negatieve imago van de doelgroep. De komst van een mogelijk 'Polenhotel' ontlokt niet altijd positieve reacties uit de omgeving en de politiek. Bewoners en politici zijn bang voor overlast van deze bewonersgroep en maken zich zorgen over de lokale integratie.

Oplossingsrichtingen

Als het huisvestingstekort aan blijft houden kan dit op korte termijn grote schade aanbrengen aan de lokale en regionale economie. Zeker met de seizoenspiek die vanaf september tot einde jaar in vooral de logistiek verwacht wordt. Gemeenten en woningcorporaties zijn aan zet om samen met werkgevers en huisvesters (woonbemiddelaars) passende oplossingen te bedenken.

Uit een inventarisatie van Het Expertisecentrum Flexwonen blijkt dat werkgevers graag de inmiddels beschikbare overcapaciteit van asielopvanglocaties geheel of gedeeltelijk willen inzetten voor de huisvesting van arbeidsmigranten. Dit kan het eerste acute tekort oplossen.

Een andere oplossingsrichting is om arbeidsmigranten te huisvesten op plaatsen waar ook andere doelgroepen gehuisvest worden. Door zogenaamde spoedzoekers (arbeidsmigranten, vergunninghouders, zorgcliënten, gescheiden mensen, studenten en expats) te mengen, is het vermoeden van experts (Platform31) dat het risico van tijdelijke leegstaand omlaag gaat en het rendement kan stijgen. Daarnaast kan dit eventuele bezwaren uit de directe (woon)omgeving voorkomen omdat dit overlast beperkt en de mix aan doelgroepen voorkomt dat er vooroordelen ontstaan rondom imago.

Maar, misschien nog wel de belangrijkste structurele oplossingsrichting is dat er binnen gemeenten meer kennis en begrip ontwikkeld wordt over arbeidsmigranten, de huisvestingsproblematiek en de rol van werkgevers en woonbemiddelaars hierin. Het bedrijfsleven wordt nog te vaak geconfronteerd met onwerkbaar voorstellen met 'onmogelijke eisen en randvoorwaarden'. Werkgevers en huisvesters wijten deze reactie met name aan 'onwetendheid en vooroordelen' over arbeidsmigranten bij gemeenten.

